

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
1	<p>Doel</p> <p>Deze visie moet houvast bieden voor de initiatieven die zich voordoen in de gemeente. Met de visie worden echter ook beperkingen ingesteld, die de transitie en onze initiatieven belemmeren.</p>	§1.1 pag 11	<p>Stel als doel – conform het Klimaatakkoord – om maximaal ruimte te geven aan energie-initiatieven die lokaal draagvlak hebben, door procesmatige en financiële participatie centraal te stellen en de zorgvuldige inpassing van deze initiatieven.</p> <p>Noot: Nederland moet eind 2020 (!) minimaal 25% van de broeikasgassen reduceren ten opzichte van 1990. Daardoor is de urgentie hoog. De Hoge Raad heeft bepaald dat de overheid hiervoor een zorgplicht heeft. De gemeenten kijken daarom niet weg, maar gaan de uitdaging aan.</p> <p>We stellen voor om dit gevoel van urgentie duidelijker te laten doorklinken in het doel van de visie.</p>
2	<p>Regionale Energie Strategie (RES)</p> <p>“Deze visie vormt vanuit de drie gemeenten mede de input voor de afspraken en discussies die in de RES-regio Groningen worden gemaakt en gevoerd voor het onderdeel gebouwde omgeving en duurzame opwekking.”</p>	§1.2 pag 11	<p>De gezamenlijke coöperaties zijn van mening dat hoe eerder we zélf duurzame initiatieven kunnen realiseren, hoe beter. Voor de wereldwijde doelen, maar zeker ook voor de inwoners in onze gemeenten. Geef ruimte aan duurzame initiatieven die inwoners zelf willen ontplooiën en realiseren, ook als deze in de nabije toekomst liggen. Wees niet bang, de tijd van cowboys is voorbij met het nationale Klimaatakkoord en de provinciale maatwerkmethode.</p> <p>We zien graag dat deze boodschap doorklinkt in deze visie.</p>
3	<p>Omgevingswet</p> <p>De Omgevingswet vraagt van gemeenten een nieuwe rol: namelijk als regisseur. De visie leest daarentegen regelmatig voorschrijvend, directief.</p>	§1.2 pag 11, 12; §1.3 pag 13; §5.2.3 pag 49, §5.2.4 pag 51; §7.3 pag 71 e.v., Hoofdstuk 9	<p>Gemeenten moeten al aan het begin van het proces kaders stellen voor ontwikkelingen waar vervolgens initiatiefnemers mee verder kunnen. Het zou volgens ons beter zijn om een minimaal kader met een aantal spelregels te maken en slechts beperkingen op te leggen waar dat écht nodig is. ‘Ja, mits...’ in plaats van het huidige ‘Nee, tenzij...’.</p>

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
4	<p>De mogelijkheden voor duurzame opwek zijn beperkt tot het eigen verbruik, zelfs voor de lange termijn. De paragraaf “Opgave niet afwentelen” (§5.1) schetst een beeld dat de gemeenten het beste voor hebben met andere gebieden en de toekomst.</p> <p>De maximale groottes en aantallen zijn onvoldoende onderbouwd. is bijvoorbeeld ook voldoende rekening gehouden met gebruik van elektriciteit voor o.a. verwarming en elektrische auto’s?</p>	<p>§5.1 pag 41, §5.3 pag 53, §7.2.3 pag 64, §10.3 pag 91 e.v., Bijlage I</p>	<p>“De gemeenten zijn bereid om te verkennen hoe de totstandkoming van initiatieven eenvoudiger gemaakt kan worden, als er belemmeringen zijn die de realisatie ervan onnodig in de weg zitten” (§5.2.3). Deze visie geeft echter zelf de nodige beperkingen vanuit landschappelijke argumenten en functionele plaatsing (boerenerven). Ze geeft bovendien beperking van de projectomvang.</p> <p>Graag het gehele document conform aanpassen.</p> <p>De keerzijde van deze visie is dat we, ondanks onze ruimtelijke mogelijkheden en lokale ontwikkelkracht, onszelf beperken tot slechts het lokale verbruik. Wij zien mogelijkheden om ons als gebied solidair te tonen met andere gebieden en met de toekomst. Wij hebben hier de ruimte, met passende landschappelijke mogelijkheden, om ook opwek voor andere gebieden, bijvoorbeeld de stad Groningen, te genereren. Hiermee kunnen in en door en voor het gebied inkomsten worden gegenereerd, ten dienste van haar inwoners. Inkomsten waarmee we bijvoorbeeld de financiële gevolgen van de energietransitie voor onze eigen inwoners, en dan met name de minder draagkrachtigen, kunnen verzachten. Onder het motto: veel meer lusten tegenover een beetje meer lasten. Eemsdelta is geen zelfvoorzienend eiland, het is een onderdeel van de RES Groningen en van de nationale opgave.</p>
5	<p>De visie wordt gepresenteerd als een “intensief proces waar inwoners, industrie, maatschappelijke partners en andere belanghebbenden bij betrokken zijn geweest” en “De visie geeft zo een breed gedragen koers voor de verdere verduurzaming van de gemeenten”.</p> <p>De indruk ontstaat dat de visie vooral één kant van de medaille weergeeft: vanuit de mensen die de energietransitie zien als bedreiging en</p>	<p>§1.4 pag 13, Hoofdstuk 4, §7.2.3 pag 64; bijlagen III en IV.</p>	<p>a) Wij pleiten voor een evenwichtiger weergave, dat er vooral heel veel inwoners, bedrijven en instellingen géén input hebben geleverd en dat de energiecoöperaties graag met de gemeentelijke partners op zoek gaan naar kansen en mogelijkheden.</p> <p>b) Zo ook het tekstkader op pagina 34: “op vrijwel elke avond wordt na enig praten en denken voorgesteld...”: dat was vooral de opzet van de avonden, niet een uitkomst van denken en praten. De boodschap tijdens de avonden was dat de “opgave” zou helpen in een context, nu blijkt dat de visie tot onze teleurstelling niet meer ontwikkeling toestaat dan tot maximaal deze “opgave”.</p>

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
	vooral landschappelijke argumentatie daarbij zoeken.		<p>Graag teksten conform aanpassen.</p> <p>c) Idem, laatste paragraaf “Veel aanwezigen vinden (...) blijken te zijn”. Wij herkennen ons in een bijdrage vanuit de zijde van de energiecoöperaties, maar die had een tegenovergestelde bedoeling: de visie dient ruimte te bieden aan de coöperatieve kansen van morgen. De praktijk van vandaag is dat de coöperaties regelmatig hinder ondervinden van achter de werkelijkheid aan lopend beleid. Graag teksten conform aanpassen.</p> <p>d) de suggestie dat de koppeling tussen de omvang van de zonneparken en het energieverbruik van de kernen het draagvlak ten goede komt (§7.2.3 pag 64) graag onderbouwen of weglaten.</p>
6	Veranderingen in het landschap zijn van alle tijden. Er ligt in de visie naar onze mening een onevenwichtige nadruk op (bedreiging van) landschappelijke waarden. Bovendien zijn tekstdelen soms suggestief (§5.1): “Daarom wordt met deze visie ingezet op het zoveel mogelijk beperken van de ruimtelijke impact van de verduurzamingsopgave”, zelfs voor de lange termijn.	Hoofdstuk 2, §5.1 pag 41; §7.2 pag 61 e.v., Hoofdstuk 8	<p>Laat duidelijk zijn: We pleiten er niet voor om afbreuk te doen aan de huidige landschappelijke kwaliteiten, maar de energiecoöperaties pleiten er wel voor om meer ruimte te geven aan invoeging van passende kleine en grote nieuwe elementen binnen de context van deze landschappelijke kwaliteiten. De energietransitie vraagt onmiskenbaar om ruimte. Accepteer dat en omarm dat. Kijk naar de mogelijkheden, niet alleen naar de beperkingen. Zoek de mogelijkheden waarbij de energietransitie nieuwe sterke en kenmerkende onderdelen toevoegt aan het landschap. Om enkele voorbeeld te noemen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Windturbines kunnen een historisch lijnelement in het landschap, recht of krom, juist ook versterken. • Een grootschalig zonnepark, al dan niet tot “boerenkoolhoogte”, is in de grootschalige “nieuwe” landschappen in het oosten en zuiden van de gemeente Delfzijl en/of tussen Damsterdiep en Eemskanaal (Garreweer!) en/of in noordelijk deel van de gemeente Loppersum uitstekend landschappelijk inpasbaar zónder afbreuk te doen aan de grootschalige en open landschappelijke kwaliteiten.

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
7	Het provinciale beleid	§3.3.2 pag 31	Dit provinciale beleid is in beweging. Wees eerlijk en open en geef dit aan. Vind samen met de provincie een juiste formulering waaruit dit blijkt.
8	Het manifest van de energiecoöperaties	§4.1.1 pag 33	Laat zien wat dit manifest inhoudt en vooral: wat ermee is gedaan?
9	De visie spreekt van zorg bij “aanwezigen”, vanwege de realisatie van windparken en zonneparken zonder of met beperkt draagvlak	§4.1.1 pag 33	Door het verschijnen van het klimaatakkoord, de provinciale maatwerkmethode, de Green Deal Participatie en gedragscodes voor zowel zon als wind (https://www.klimaatakkoord.nl/participatie/handreiking-participatie-duurzame-energie/participatie-in-beleidsfase) is er een nieuwe werkelijkheid ontstaan, waarbinnen juist kansen ontstaan voor lokale gemeenschappen en energiecoöperaties. Benadruk dat in de visie, teksten over angst en weerstand op basis van een werkelijkheid uit het verleden passen slechts in deze visie als daarmee wordt duidelijk gemaakt dat die werkelijkheid inmiddels is veranderd.
10	Bijschriften afbeeldingen	pag 34, pag 63	Onjuiste tekst bij foto's verbeteren.
11	De rol en mogelijkheden van de energiecoöperaties zijn onjuist weergegeven. De visie schrijft tevens voor hoe energiecoöperaties zouden moeten handelen.	§5.1 pag 41, pag 43, §5.2.3 pag 49, §9.2 pag 85	<p>a) “De lokale energiecoöperaties en de inwoners zijn nog niet zo ver” en “bij energiecoöperaties ontbreken vaak de financiële middelen om parken te bouwen”. De stellingen zijn onjuist en kleinerend in een context van de lange termijn (§5.1). De realiteit van nu en de nabije toekomst is dat lokale energiecoöperaties (klein- en grootschalig) kunnen ontwikkelen en daarvoor financiering organiseren. In den lande worden door energiecoöperaties inmiddels miljoenenprojecten ontwikkeld.</p> <p>b) In deze context verzoeken we u ook om in de visie op de juiste plekken (bijv. §5.2.4) aan te geven dat de energiecoöperaties ook <i>initiatiefnemers</i> kunnen en willen zijn van kleine en grote ontwikkelingen.</p> <p>c) § 5.1 leest niet als een visie voor 2050 en een heldere doelstelling voor de lange termijn (eerste zin § 5.2). Het bevat te veel onjuiste statements en belemmeringen voor verdere ontwikkeling van energiecoöperaties. Tekst graag conform aanpassen.</p>

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
12	Warmtevraag Waarom wordt de warmtevraag als een bovenlokale oplossing gezien?	§5.1 pag 43; §5.2.4 pag 51	<p>d) De proceswijzer in hoofdstuk 9 geeft de basisgedachte omtrent lokaal draagvlak en lokaal eigenaarschap goed weer. Maar in de details gaat het mis. Zo wordt er geen rekening gehouden met de mogelijkheid voor 100% lokaal eigendom (initiatief lokale energievoöperatie) en een scherpe definitie van “lokaal eigenaarschap” ontbreekt (een buitenlandse investeerder die met drie lokale boeren afspraken maakt?). Wij stellen voor de deze visie aansluit aan bij wat het klimaatakkoord daarover zegt (https://www.klimaatakkoord.nl/participatie/handreiking-participatie-duurzame-energie/participatie-in-beleidsfase).</p> <p>e) § 9.2 heeft geen binding met de huidige wereld van energievoöperaties in deze gemeenten. Ook het schema op pagina 86 werkt slechts belemmerend. Wij zouden graag zien dat de gehele paragraaf wordt verwijderd. Het is niet aan de gemeente(n) om te dicteren hoe de financiën door de coöperatie moeten worden ingericht en uitgewerkt: die worden via de ledenvergaderingen als vanzelf lokaal passend ingericht. U kunt volstaan met een verwijzing naar het klimaatakkoord en wat daarin is gesteld (https://www.klimaatakkoord.nl/participatie/handreiking-participatie-duurzame-energie/participatie-in-beleidsfase). Een passende proces- en financiële participatie kunt u daarnaast borgen door bijvoorbeeld een vergunningaanvraag niet eerder in behandeling te nemen dan dat de lokale bevolking/energiecoöperatie(s) weloverwogen aangeven dat zowel de proces- als de financiële participatie naar tevredenheid is vormgegeven, bijvoorbeeld via een samenwerkingsovereenkomst. De provincie hanteert feitelijk een vergelijkbare werkwijze bij haar maatwerktraject. Ook daar kan bij worden aangesloten.</p> <p>Graag zien de coöperaties toegevoegd aan de visie dat het een denkbaar scenario is dat de warmtetransitie plaatselijk lokaal zal worden opgepakt en ingevuld, bijvoorbeeld door kleine warmtenetten (buurtwarmte). Geef ruimte aan de inwoners en</p>

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
13	<p>Buurkracht</p> <p>Buurkracht is één van de landelijke organisaties die 'de beweging van onderop' helpt tot stand te komen. Zij zijn onderdeel van de zogenoemde 'participatiecoalitie'. Alleen Buurkracht wordt hier genoemd.</p>	§5.2.1 pag 47	<p>bedrijven om hierover zelf na te denken, met voorstellen te komen en uitvoering te geven. Houdt rekening met een extra opgave voor duurzame elektriciteit voor een eventuele elektrificering. Graag tekst conform aanpassen.</p> <p>Organisaties uit de participatiecoalitie zoals Buurkracht en dus ook de energiecoöperaties, kunnen plaatselijk de mensen met een smalle beurs helpen. Dit betekent:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Geef de energiecoöperaties de ruimte voor rendabele en renderende projecten 2. Faciliteer partners uit de participatiecoalitie als een waardevolle beweging van onderop.
14	<p>Speerpunt 2: inzetten op opwek van energie dichtbij de gebruiker</p>	§5.2.2 pag 47	<p>"Transportverliezen" zijn relatief beperkt en daardoor naar onze mening een weinig steekhoudend argument in deze visie. Het direct koppelen van opwek en verbruik komt de "leesbaarheid van het landschap" wel ten goede, dit zou een sterker argument zijn. Ter verduidelijking graag opnemen dat het benutten van (grootschalige) daken ten bate van de coöperaties/lokale bevolking als 'dichtbij' of 'lokaal' worden gezien. En dat de gemeenten hun eigen daken (gemeentelijke panden en accommodaties) maximaal beogen te benutten ten gunste van het eigen verbruik en/of de gemeenschap.</p>
15	<p>Visie geeft weinig tot geen ruimte aan technische innovaties en technische variaties</p>	<p>door hele visie, in het bijzonder §5.2.2 pag 47; §5.2.4 pag 51, §6.1 pag 57; §7.2.2 pag 63, §7.2.4 pag 67</p>	<p>De visie schetst uitsluitend een beeld van de huidige situatie. Bijvoorbeeld van grondgebonden zonneparken met schuine opstelling op "tafels". Ontwikkeling van bijvoorbeeld verticale opstellingen van tweezijdige zonnepanelen, zeer lage zonnepaneelparken, tulp- of wielvormige turbines, turbines zonder bladen en andere min of meer radicale innovaties lijken in deze visie nu en in de toekomst geen ruimte te krijgen. Verticale panelen passen uitstekend op landbouwgronden, mét dubbelgebruik. Zelfs de paragraaf Innovatie (§5.2.4) lijkt aan te geven dat wind en zon niet kunnen innoveren. Bovendien gaat het hele stuk uit van PV-zonnepanelen en de opwek van elektriciteit. Waarom geen ruimte</p>

nr	Opmerking	Waar in concept-visie	Verbetervoorstel
			bieden aan ontwikkeling van PT-paneelvelden voor de warmtevraag? Graag teksten conform aanpassen.
16	Zonneladder De volgordelijkheid lijkt maakbaar. Dat is in de praktijk weerbarstig. Ook geeft de visie een maximale omvang van projecten per type gebied aan.	§7.2 pag 61 - 69	De coöperaties zien liever duidelijk aangegeven welke locaties zijn uitgesloten en zou graag zien dat de visie ook ruimte voor grote initiatieven behoudt. Hiervoor zijn spelregels op te stellen die vooral ingaan op de acceptatie door de omgeving en lokale participatie. Daarbij kan een maximum totaaloppervlak aan zonneparken voor de drie gemeenten gelden. Stel dit maximum vast voor 5 tot 10 jaar en stel dit na verloop van jaren zo nodig bij. We zouden ook graag zien dat qua ladder gebruik wordt gemaakt van goede voorbeelden, zoals het manifest Noord-Nederland.
17	Overlast	§7.3.3 pag 74	“Overlast” is subjectief en het <u>voorkomen</u> van overlast van ook een dorpsmolen is daarmee onmogelijk. Wij zouden graag zien dat de energiecoöperatie de ruimte krijgen om eventuele overlast te compenseren. Dit kan worden opgenomen in randvoorwaarden voor participatie. Graag tekst conform aanpassen.
18	Evaluatie, monitoring en uitvoering	Hoofdstuk 10	De RES gaat de opgave voor de gemeenten niet opleggen/kwantificeren, dat is een misvatting. U geeft in paragraaf 10.2 aan blijvend te communiceren over de ambities van de gemeente. Dat lijkt ons heel wenselijk, betrek daarbij veelvuldig de energiecoöperaties. U geeft in paragraaf 10.3 aan de lasten evenwichtig te zullen verdelen. Samenvattend zien wij echter graag dat er nadrukkelijk méér fysieke en figuurlijke ruimte ontstaat om ook de “lusten” voor de lokale bevolking te accommoderen. In paragraaf 10.3.1 en 10.3.2 lezen we een soort samenvatting waaruit blijkt dat het vooral klein en langzaam moet. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? U toont hier naar onze mening geen visie, maar een standpunt vanuit angst en NIMBY in plaats van een door de bevolking te dragen participatie in kansen en PIMBY.